

ACC. N.R. M.

7701 : 1-17. (inkl. 2 tecken.)

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

ARKIV

Landskap: Skåne

Härad: V. Göinge

Socken: Stoby

Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Herman Nilsson

Adress: Stathena box 231, Häsleholm

Berättat av:

Född år 1877 i Skärkinds förs.

Häsleholm o. dess minnen.

Skriv endast på denna sida!

Hässleholms Stad och dess minnen.

Bebyggelsen till samhälle och dess vidare utveckling.

Byggnadsutvecklingen vid Hässleholm började inte förr än
Statens järnväg s.k. ^(Långbanan) dragits igenom göinge byggsolen, och så
blev stationen byggd och benämnd Hässleholm, förut benämndes
det Hässleholms gårdens sandbackar och häss hälon, för der
kyrkan är belägen var senare marknadsplats, för när samhället
utvecklats sig byggdes här tingshus som förlades här, förut
beläget i Pröinge där Västra Göinge härads domsaga varit
förlagd för längre tiden tillbaka. Ett gammalt minne från gamla
tidern sätes väsen var det s.k. Pröinge häkte som sevs för en
fuglo är tillbaka, och intill häket stod spöprälen men den var
borttagen för en det är innan, men i mina barnår levde en gammal
gubbe som stillet spö vid prälen från hette Erik, kallades "vår Eitken"
han hade stillet en gris och därför fick han stila spö, och sedan
efter bära namnet. Och där Hässleholms stations hus är beläget
var ett häss som fylldes från närbelägna grusbäckar. För när
stations huset genom bangårds omläggning för några år sedan

stelt ombyggdes då grävdes tre meter djupt ned i grusfyllning,
och då kom de på mossjord.

Den 19 Dec 1913 köpte stadsrättigheten åt Hässleholm sköping
från och med den 1 jan 1914. Huru namnet Hässleholm upp-
kommit har tvistats om, men har tidigare ordsammanet härletts från
något av de Tysk- Danska Hess, Hesser, eller Hesse så att
gården Hesseholm fått sitt namn efter någon ägare med
namnet Hess eller Hesse. Det finnes flera andra dylika
ordsamman även i dessa bygder, t. ex. Hesseberga, Hesseby
m fl. som anses ha uppkommit efter perssamman.

Hässleholms gård, som gett plats namn, anses vara uppförd
på 1580 ägdes gården av Torsten Mattson. I början av 1600 talet nämnes
Herrn Skerston som ägare. Sedan kom den till den mäktige
Kristoffer Walkendorf till Ellinge. Denna ätt introducerades 1664
på svenska riddarhuset. Henning Walkendorf fick patrons-
ätten till Stoby. Michael Jonsson Ehrenborg, vilken också var
fysikinspektör i Skåne, och dog 1722, var den förste av den
Ehrenborgska släkten som innehade Hässleholms gård.

Den fjärde ägaren till gården med namnet Ehrenborg, hette Michael Fredrik Ehrenborg och var han den förste, som bosatte sig därstädes.

Den gamla huvudbyggnaden ^{ä gården} är neobrom i början av 1800-talet men de båda sidaflyglarna äro äldre än de samma som ännu kvarstå. Den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes 1819 av bemälda Michael Fredrik Ehrenborg, vilken dog 1857. Efter honom ägdes gården av rytmästaren Carl Casper August Ehrenborg vilkens namn är förbundet med det nuvarande Hässleholm, emedan det var han som genom att skänka fri jord till Hässleholms staltions område och för öfrigt genom energisk agitation genomdrev att stambanan fick att draga förbi Hässleholm. Denne C. C. A. Ehrenborg dog 1871. och sedan 1872 ägdes gården en lång tid av majoren Casper Ehrenborg. Huru det såg ut på det område som nu är Hässleholms stad före den tid då stambanan färdigbyggdes hit, där om ha personer, som komma hit då berättat. Vad vi nu kalla Hässleholm var före 1860 ett ganska ödsligt

om såde bestående av jungfröbäckar och bärr. I Stadsparken
låg ett ännu äldre hus varit en handlare Ola Bengtson bedrevt handeln
innan järnvägen kom hit. Sagda hus nedrevs för några tiotal år
sedan och syntes då, att den gamla butiken varit insydd i husets
ena hörna. Det var en mycket liten butik kanske 2 x m i fyrkant.
Ett stycke noroäst om sagda gård låg ett litet hus i vilket bodde
en s.k. undantags gubbe.

Widare fanns ett litet hus rycket ä den plats där nu handlanden
Mörke affär är belägen, samt ett ungefär där Broås fotografi
ateljé är belägen. I det förstnämnda bodde en glasmästare Lundgren,
och i det senare den s.k. Bill- ägen. Till dessa båda hus
hörde var sin lilla fötta åkerstämman. Dessutom låg vid murarnas
fyrkan en liten sluga ingärd i backen, den slugar med flera hus
brände ned när en eldsvida drog över Hässleholm då 8 stycken
hus brände ner det var år 1893 i Maj månad. Detta var hela
Hässleholms "byggnadskomplex" på den tiden. Och utseendet
i öarigt var mycket naturligt. Det nuvarande Stationsområdet
bestod i huvudsak av trä, och i en back som flöt fram ä

platsen blev norr om där viadukten nu är var ett gyllerigt
ställe för kräufångst.

Landsvägen från Rönge mot Finja gick från ungefär där
järnvägsviadukten nu är, med en liten bräta över bäcken.

Landsvägen från Rönge mot Bjärnum gick då inte framom
Hässelholm utan förbi nuvarande idrottsplatsen och lasarettet mot
Låreda och Kärråkra. Före om stationshuset fanns en tungbacke,
med en sträckning över en del av n.v. järnvägsgräns mot nordost.
Denna backe användes sedermera till fylning å ursprungliga
stationens område. Där vi nu ha Wallungatan och Frykholmsgatan
var här med stora vattenpölar, och där Jorås Skånes hus är beläget
var förut ett härr sk. lekårr med sträckning söderut.

Så kom järnvägen och därmed en ny tid för Hässelholm. Den
1. December 1860 öppnades stambanan för trafik till Hässelholm.
och sedan följande år kom byggnadsverksamheten i Hässelholm åter
sin början. Första huset byggdes ungefär där Berns hotell nu är
beläget. Här slog sigen bonden Björk ned. Han lät 1863 inrätta
huset samt sitt ägande 1/576 mtl n: 2 Låreda för 3000 kr.

Äffärerna mätte ha gå dåliga på den tiden, ty nämnde Björk var med samma sedo att göra konkurs. Efter konnara försökte sig trämme handlande S. J. Tosen. och G. Lundkvist på gemensam affärsverksamhet här. Det gick dem lika olyckligt som för P., ty även de måste inom kort "slå omkärna i bordet." Redan 1865 såldes gårdelen med förutvarande hemman på konkursauktion och inköptes av Ola Olsson i Stoby för 8,800 kr. I förbigående må nämnas att vid samma tid köpte Ola Olsson i Stoby den tomt som nu är storsorget för 80 kr. Det var dock icke hela nuvarande Storsorget, utan ungefär $\frac{2}{3}$ -delar av det samme.

1864. Öppnades järnvägen Kristianstad - Hässleholm, och förelades prsten mellan Kristianstad och Hässleholm, ären förut pr deligens, vilken även hade någon persontrafik.

1875. Öppnades Hålsingborg - Hässleholms järnväg och 1890 Hässleholm - Willsjö järnväg.

Sedan Kristianstads järnvägen öppnats gick byggnadsverksamheten sakt framåt, kanske för fort vilket vållade att på 1880-talet en viss stagnation inträffade derv. var

dock särsketigen nyttig, enär utvecklingen därigen blev mera
julenmässig och följderiktig.

År 1875 hade Hässleholm 900 invånare 1880. 1300. 1890. 1700
1900, omkring 2,200. Antalet beviljningskrönor: Samhället var
1901. = 4,478. år 1911 = 13,948 samt år 1923. = 22,047. 1920 var
antalet bev. - för 53,046.

År 1887 blev Hässleholm municipalsamhälle och redan året därpå beviljades
inlämna ansökan om köpingsstämmor. 1904 blev Hässleholm
eget skoldistrikt och 1910 blev här anställd kommunist.
Hässleholms första "polisman" var inspektör J. Fulsén i Låreda
och häradshövdingen Lenn, vilka i kommunalstämman den 6 Februari
1863. utsågos att inom Hässleholm öva tillsyn rörande sedlighet,
sundhet, säkerhet, och ordning. Huruvida de erhöles någon
"lön" för sin möda omförmäles ej.

För att möjligen understödja deni deras verksamhet beslöts
i en kommunalstämma den 17 maj 1865 att den eller de inom
församling som lämna mat eller hästfoder åt vallackare
som ej hava fjäns för häradet, eller åt fattare och andra

Sällana personer som icke med med skäl kunna anses i detta ärenden stödda, skall därför böta 10 rdr Pen som som uttages av ordföranden i kommunalrätten, för att fördelas med hälften till anklagaren och andra hälften till kommunens gemensamma kassa."

År 1866 den 16 Januari bestöts anslaget av en polisbefjärd. Vid Hässleholms Station, såvitt järnvägen ville här till lämna bedörligt understöd. 1871 bestöt stämman anslå 300 kr till polisbefjärd vid Hässleholm, dock med villkor att även Wankiva kommun lämna bidrag och 1874 höjdes detta anslag till 700 kr pr år. År 1866 den 12 nov, bestöts i kommunalstämman i Stoby att hos vederbörligast hemställa det marknaden må hållas i Hässleholm var tredje månad. Förut var ~~Pöinge~~ "Pöinge tjung" en gammal marknadsplats och slutade marknaden där först strax på 1870 talet.

De gamle omtalade en Pöinge marknad med två om året April och Oktober, var stora marknader med 15 000 personer omtalade de, att det var besökt av.

Västra Lönge häradts tingshus räknar sina arar från 1865, då grunden till detsamma lades. Huset uppfördes på entreprenad av en byggmästare Matmbroist från Lund, vilket han åtog sig arbetet för 26 tusen kronor. Det blev dock något dyrare. Häradts rätten överflyttades så snart huset blivit färdigt, sina sammankörda till från Böinge, som förut under lång tid varit tingsställe där ^(och) många många brottmåls- och samsakningar påtogs och många dödsdomar utkunnades.

Den sista märkliga dom som utkunnades i Böinge var dödsdomen över en från Karlsborgs fästning försydd livstidsfånge, Borg, vilken för mord i Oktober 1865 i en mamsell, Lund domdes till döden. Mordet ägde rum i titen handels affär tillhörig mamsell Lund i n. v. Widenströms gård. Denna gård ägdes då av en viss Woller från Närke.

Mördaren halshögs påföljande år, 1866 vid Galgbacken. Det var den siste som avrättades där, min far från omtalade att han var med och stod Spetsgård när Borg halshögs. Han talade om alla detaljer om detta.

I äldsta tider var Broby tingsplats för hela Göttinge men delades häraderna 1682. Det nu nedrivna tingshuset i Rönge var uppfört i slutet av 1700-talet i de andra äldsta tiderna hölles tingsammansbäderna uti orterna och först under 1800-talet började de stationeras i tingshusen. Häradshövdingarna eller de som kallades "lagläsare" bodde å sina gårdar.

Det största industri-företaget i staden är Meks. Verkstäderna. På verkstadens nu varande plats, låg förr en garveri som ägdes av en garvare Andersson. Maltfabriken och bierbryggeriet, är de mest bärande företag. Maltfabrikens byggnader byggdes till en då varande ångkvarn som bedrev rörelsen några år men nedlades som mindre lönande företag. Ett bolag bildades som satte igång maltfabriken.

Skönstra trängvägen förledes vid Hälsleholm 1907 men blev å ett område utom staden, i Wankiva socken.

Stadens elektricitetsverk började sin upplysningsverksamhet 1907 med anläggning till uppbyggandet. Kraften erhöles till att börja med från en ångmaskin, vilket inte var så värdt belöhet.

Man övergick också sedan till att abonnera på elektrisk energi från Hemse Kraftbolag till att börja med 50 kr men är man uppe i det mångdubbla:

Vattenledningsverket byggdes 1913, vattentornet på den höga toppen av galgbacken och på tornets högsta gyltår har man en vacker utsikt över det vackra göinge. Vatten pumpas upp från djupa borrhullar intill backens östra ända. Men vattnet är av den allra bästa beskaffenhet. Cisternen i vattentornet rummer 280 000 liter vatten.

Stadens varmbadhus är något över trehundra år gammalt. Det anlades av ett bolag, men har övertagits av staden. Det har bra läge, men kommer snart att tillbyggas, eller byggas nytt. Kyrkan byggdes 1914 vackert dominerande på den högsta platsen, den gamla marknadsplatsen, och ännu ^{är} besöksplatsen belägen bakom kyrkan, men mycket har dryftats om att få ett mera lämpligt besöksställe.

Hembbyggdsparken i Staden är belägen i ⁽²⁰⁾ dälld bakom kyrkan, en vacker uppväxande plantering som ger ett inbjudande intryck.

En staty av snapphanen är rest i bakschlutningen pållande sitt
gevär. En gammal gård kallad bier Svendsens gård är uppbyggd
i parken, där museet är förlagdt i två våningar, och i
källarelokalen, några gamla gårdar ett hus från Hammaröd,
och ett från Långbro, en gammal strövtroam, och en gammal
verktygsmedja. Stendösar och gångsifflar äro rest på några
platser, en rullstensås som ett skydd för parken på isens slutning
är utgrävda vägar, gamla vägar med fjärding-stenpälvar, och
milstolpar, visande de utmed den gamla vägen då tidens väg
mätare. Den ledande som tagit initiativet till detta vackra
företag, och nedlagt mycket arbete, och många tusen kronor
är Sörre Skånes redaktör P. Persson som tron att hedra
för detta tillhör.

Tid Torget har vi flera stora byggnader. Stadsthuset,
Västra Lönge härads språkhus, och intill stationshuset är
Sörre Skånes stora hus med tryckeriet och två bänkar.
Intill lassarettet en vackert villa som hette under namnet högtids-
omsädet, delgängen utmed esplanaden, och Hånells gatan för en

frärområde nu planlagt med gångar, och en vacker Tennisbana.
 Marknaderna har ju gått bort från sin gamla prägel för en fyrtio år
 sedan, var det en annan liv på marknadsplatserna än nu, marknadsborden
 med sina stånd med båda sidor om den nu varande avenyen från
 torget upp till marknadsplatsen, och upp på plattan stod vid den tiden vid
 varje marknad en mörkhyad fatterstvinna med några brokiga ung-
 itering sig och försålde tertär, hemmes man var jättemagare som det
 kallades, mor Stina från Lyngsjö. En stort fält med bierförsälj-
 ning över fatter var en styggs J. Nilsson Pöringe på eftermiddagen
 fanns där en rörligt tiv. där såldes tiköp på affärerna, drogs
 finger, ^{brödet} byttes blockor bystades, ibland såkade göingablotet i svart
 gring smocken darrade i luften och så var slagsmålet i full gång,
 stundom var det ingen polis tillräcka så de fick slåss till de
 blevo uttrötta, men kom polis då varande Ljunggren med handsäck-
 ring så fick de följa med till fängelser där finken var förskallad
 "Grens gäbbhus" efter den förr varande sättyfmanare Gren. Det
 var en gammal man som talade om Pöringe marknad från det han
 var ung, släss lide då hörde te alla va de oit dauten mærbad.

12/
Tält med Taskespelare, mindre cirkus med akrobater jonglörer,
som de gjorde sådant när de gjorde lite efter deras tycke över-
naturliga konst, så så där fins Laos, vil då kunde
förbättra synen, hela världen i ett skär för fem öre att
se, siluett klippare, gubben på flaskan oraklet som medföljde
vid försäljning av ljekabser, måltjättningsbanor, m.m.

Där som nu folkskolan är belägen var en stenmur inom
den var en björkdunge, kallad magistern bakom den gamla
skolan är belägen lite bortom, intill stenvägen och platsen
därkring var hästmarknadsplatsen, där byttes ög där bjögs,
och efter kommersen dracks läsk i bis Gellens tält eller
intill tället stod en kvinna vid en skiva och sålde kaffe
och mat, och de som voro bekanta med henne kunde också få
starkt kaffe som satte med i gubbarne: De svarte voro
mer dominerande vid marknaderna då än nu, de hade gamla
hästkampan och schakrade med, och där frånges deras kvinnor
ibland folket och vid katfulla marknadsbönder latsade ^{de} sig till
de ouppmärksammas remingbösser.

15

ACC. N.R. M. 7701 : 15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ja sådana voro masknaderna för fyrtio år sedan, och
nu har gånge staden vunnit på dessa fyrtio och femtio år
Som jag minns Håsteholm ifrån en samhälle av obetydlighet,
och 1942 inträder den stora inkorporeringen som omfattar,
Sambällen Stallen, Håsteholms området och Trångområdet
Kristinehemms samhället Ekedal med Låreda skolor, och
dessa kommer till Staden, så innevärmare antalet kommer
upp med en siffra nära 7000.

Här en översikt ^{om} en liten stad som vunnit fram i
tiderna.

ACC. N:R M. 7701. :16.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Herman Nilsson

Härad: V. Göinge

Adress: Stattens box 231, Hässleholm

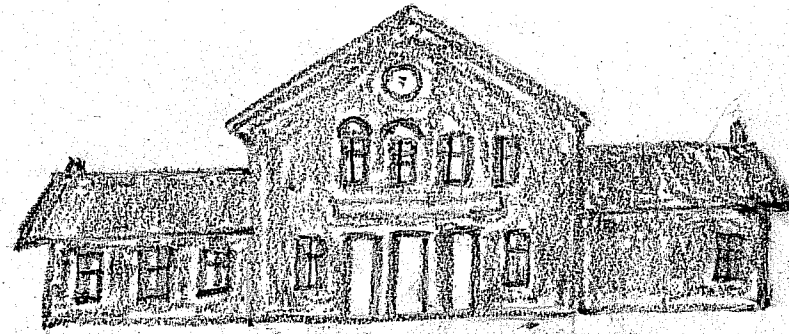
Socken: Stoby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1941.

Född år 1877 i Skånings förs.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stationshuset 1862.

Hässleholm

ACC. N:R Sk. 7701:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Herman Nilsson

Härad: V. Göinge

Adress: Stattena Box 231, Håsselholm

Socken: Stoby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1941.

Född år 1877 i Skärhunds förs.

